

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Лазарева Вікторія Віталіївна

УДК 351.74: 355.23

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ ДІЛЬНИЧНИХ ІНСПЕКТОРІВ МВС ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТНИХ
СИТУАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Комунальному вищому навчальному закладі «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Кузьменко Василь Васильович,
Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти», завідувач кафедри педагогіки і психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Поліщук Віра Аркадіївна,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, завідувач кафедри соціальної роботи;

кандидат педагогічних наук, професор
Зелений Володимир Іванович,
Національна академія внутрішніх справ, професор кафедри управління та роботи з персоналом.

Захист відбудеться 8 листопада 2013 р. о 12.30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 8 жовтня 2013 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти України є формування висококваліфікованого фахівця, який окрім власне професійних знань та практичних умінь, володіє і психолого-педагогічними прийомами роботи та засобами спілкування. Особливо важливими є такі знання для працівників сфери «людина - людина», до якої, зокрема, належать і представники органів внутрішніх справ (далі - ОВС). Удосконалення навичок міжособистісного спілкування на засадах професіоналізму фахівця правоохоронної галузі передбачає оволодіння основами психології, юридичної деонтології та конфліктології. Знання базових понять конфліктології створює можливості для формування особистості фахівця, його готовності до професійного розв'язання конфліктних ситуацій, що є закономірним явищем будь-якої діяльності, і зокрема – правоохоронної. Серед інших професій саме робота міліціонера характеризується підвищеним рівнем конфліктності. Це призводить до погіршення іміджу міліції серед населення. Своєрідним «індикатором» роботи органів внутрішніх справ виступає діяльність дільничних інспекторів міліції (далі - ДІМ), які першими розглядають звернення громадян та приймають відповідні рішення. Невміння працівника служби дільничних інспекторів міліції спілкуватися з громадянами та кваліфіковано вирішувати конфлікти між представниками суспільства та органами внутрішніх справ породжує недовіру до захисників закону.

Сучасний навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ (далі - ВНЗ МВС України) недостатньо зорієнтовано на підготовку майбутніх правоохоронців до розв'язання конфліктних ситуацій. З метою подолання негативних проявів у процесі професійного становлення необхідно сформувати працівника, який би зміг кваліфіковано вирішувати службові завдання з урахуванням конфліктних ситуацій, що є закономірним явищем у роботі фахівців згаданої сфери. Цю проблему може бути вирішено завдяки якісній організації навчально-виховної роботи у ВНЗ МВС України з урахуванням конфліктологічної складової професійної підготовки. Тому необхідно визначити ефективні шляхи реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх ДІМ до розв'язання конфліктів. Проведений аналіз наукових джерел і практичної діяльності органів внутрішніх справ підтверджує недостатню ефективність навчального процесу з точки зору методики впровадження конфліктологічної підготовки ДІМ у контексті фахової підготовки.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що зазначена проблема знайшла висвітлення у таких аспектах: готовність до виконання різних видів діяльності (А. Большакова, О. Брисковська, Ф. Генев, В. Дяченко, М. Дьяченко, А. Запорожець, Л. Карамушка, В. Клименко, М. Корольчук, В. Крайнюк, Л. Кандибович, С. Кучеренко, С. Либін, В. Моляко, А. Пуні, В. Пушкін, П. Рудик та ін.); готовність до правоохоронної діяльності – В. Васильєв, М. Костицький, В. Медведєв, І. Платонов, О. Тімченко та ін.); теоретичні основи організації роботи у ВНЗ МВС (О. Ануфрієв,

М. Бурбика, В. Зелений, Л. Філонов, С. Чистяков, Г. Яворська, О. Ярмиш та ін.); формування готовності майбутнього фахівця до розв'язання професійних конфліктів (З. Дринка, С. Ємельянов, Н. Підбуцька, Н. Самсонова та ін.); формування конфліктологічної готовності курсантів (М. Козяр, І. Устінов, С. Чистяков та ін.); особливості розв'язання конфліктних ситуацій працівниками ОВС, специфіка взаємодії міліції з населенням (О. Бандурка, В. Барко, І. Ващенко, С. Гіренко, В. Друзь, О. Закернична, Г. Запорожцева, В. Кривуша, В. Лефтеров, О. Олійник, О. Скакун та ін.); соціально-педагогічний аспект у діяльності ОВС (М. Дідик, Н. Матюхіна, В. Поліщук, В. Синьов та ін.).

Аналіз науково-педагогічної літератури та стану розробленості проблеми формування готовності майбутніх дільничних інспекторів МВС України до розв'язання конфліктних ситуацій дав змогу виявити *суперечності* між:

- сучасними потребами правоохоронної галузі у фахівцях, здатних успішно виконувати службові завдання у площині «конфлікт із законом», та недостатнім врахуванням цієї специфіки в організації навчально-виховного процесу;

- традиційною системою навчально-виховної роботи ВНЗ МВС та необхідністю вдосконалення змісту професійно-психологічної підготовки майбутніх працівників органів внутрішніх справ;

- теоретичною підготовкою майбутніх фахівців до діяльності в умовах конфліктів та неналежним рівнем сформованості навичок застосування набутих знань у практичній діяльності;

- навчально-виховним потенціалом професійно-психологічної підготовки курсантів та низькою мотивацією щодо засвоєння цих знань (ініціатива при організації навчання належить, в основному, викладачеві);

Враховуючи актуальність сформульованої проблеми, її недостатню вивченість та необхідність подолання визначених суперечностей, темою дисертаційного дослідження обрано **«Формування готовності майбутніх дільничних інспекторів МВС до розв'язання конфліктних ситуацій у процесі фахової підготовки».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації входить до плану науково-дослідних робіт КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» з проблеми «Теоретико-методологічні основи вдосконалення системи освіти та поліпшення її кадрового забезпечення» (державний реєстровий номер 0104U010624). Тему дисертації затверджено вченою радою КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» (протокол № 1 від 22 січня 2010 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №8 від 30 листопада 2010 р.).

Об'єкт дослідження - фахова підготовка майбутніх працівників органів внутрішніх справ.

Предмет дослідження - педагогічні умови формування готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій в процесі навчання у вищому навчальному закладі МВС України.

Мета дослідження полягає у обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій під час навчання у вищому навчальному закладі МВС України.

Для досягнення мети дослідження визначено такі **завдання**:

- 1) на основі аналізу наукової літератури розкрити сутність, компоненти та функції готовності дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій;
- 2) визначити критерії, показники та рівні сформованості готовності до розв'язання конфліктних ситуацій у курсантів вищих навчальних закладів МВС України.
- 3) виявити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування готовності до розв'язання конфліктних ситуацій у майбутніх дільничних інспекторів міліції.
- 4) експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій.

Для досягнення мети та розв'язання визначених завдань обрано наступний комплекс наукових **методів**:

- *теоретичні*: проблемно-зіставний аналіз філософської, психолого-педагогічної, юридичної та методологічної літератури для уточнення базових понять та наукового апарату дослідження; системний аналіз психолого-педагогічної літератури, нормативно-методичної бази і навчальних програм вищих навчальних закладів МВС України з метою визначення стану розробленості окресленої проблеми; порівняльний аналіз досвіду професійно-психологічної підготовки вітчизняних відомчих навчальних закладів; систематизація й узагальнення теоретичних та емпіричних фактів для визначення рівнів та стану сформованості готовності до розв'язання конфліктних ситуацій на констатувальному та формуальному етапах;

- *емпіричні*: діагностичні (тестування, анкетування, опитування) - для визначення оптимального змісту та ефективних засобів професійної підготовки; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний) - для перевірки ефективності запропонованих педагогічних умов формування готовності майбутніх ДІМ до розв'язання конфліктних ситуацій;

- *методи обробки даних*: математичні та статистичні - для розрахунків показників сформованості готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій в експериментальних і контрольних групах.

Експериментальна база дослідження: Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Харківського національного університету внутрішніх справ та Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Усього в експерименті взяло участь 518 осіб.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* визначено структуру готовності дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій, яка охоплює такі компоненти: мотиваційно-вольовий, оцінно-орієнтаційний та операційний; науково обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування цього особистісного утворення курсантів ВНЗ МВС України у процесі фахової підготовки, що передбачають набуття майбутніми дільничними інспекторами міліції досвіду конструктивного вирішення конфліктних ситуацій; реалізацію міжпредметних зв'язків дисциплін гуманітарного циклу з урахуванням конфліктологічної складової підготовки; забезпечення мотивації майбутніх працівників служби ДІМ до конструктивного врегулювання й вирішення конфліктних ситуацій; виокремлено критерії (мотиваційно-ціннісний, орієнтаційний, пізнавально-операційний) та показники рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців до розв'язання конфліктних ситуацій;

- *конкретизовано* сутність поняття «готовність майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій», уточнено типологію конфліктних ситуацій у роботі дільничних інспекторів міліції, визначено їх характерні ознаки (емоційність - латентність, статичність-динамічність, активність - пасивність, конструктивізм - деструктивізм);

- *удосконалено* зміст підготовки майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій через уточнення механізмів діагностики та системи навчально-виховного впливу на курсантів шляхом створення необхідних педагогічних умов;

- *подальшого розвитку* набули положення щодо сутності та функцій конфліктологічної готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції, напрямів, форм і методів її формування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці діагностичної методики визначення рівня конфліктологічної готовності дільничних інспекторів міліції та впровадження педагогічних умов, що забезпечать подальше формування цього особистісного утворення. Створені педагогічні умови орієнтовані на здійснення цілеспрямованого впливу на компоненти готовності до розв'язання конфліктних ситуацій шляхом проведення дискусій, міні-лекцій, аналізу навчальних ситуацій, рольових ігор, групової, індивідуальної та парної роботи; бесід з викладачами, кураторами навчальних груп та офіцерами курсової ланки; створення програми спецкурсу «Основи професійної комунікації», методичних рекомендацій «Формування та діагностика готовності дільничних інспекторів МВС України до розв'язання конфліктних ситуацій», які можуть бути використані під час створення та удосконалення навчально-

методичного забезпечення з метою підвищення рівня професійно-психологічної компетентності працівників служби ДІМ МВС України.

Основні положення дисертаційного дослідження *впроваджено* у навчально-виховний процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (акт № 6 від 18.02.2013), Харківського національного університету внутрішніх справ (акт про впровадження № 22/167 від 04.02.2013), навчального центру підготовки працівників ОВС УМВС України в Херсонській області (акт № 2/358 від 08.02.2013) та роботу сектору дільничних інспекторів міліції (Голопристанський районний відділ УМВС України в Херсонській області - акт № 76/1951 від 14.02.2013).

Особистий внесок здобувача. Усі результати дослідження отримані дисертанткою самостійно. У методичних рекомендаціях «Формування та діагностика готовності дільничних інспекторів МВС України до розв'язання конфліктних ситуацій», опублікованих у співавторстві з В. Кузьменком, автору належить розробка системи роботи з формування конфліктологічної готовності ДІМ, критеріїв та показників сформованості такої готовності. Розробки та ідеї, що належать співавтору, у дисертації не використовувалися.

Апробація одержаних результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження були предметом обговорення на таких науково-практичних конференціях:

міжнародних читаннях: «III Всероссийские Вахтеровские чтения» на тему «ФГОСы второго поколения: проблемы и перспективы внедрения» (Арзамас, 2013 р.).

міжнародних науково-практичних та науково-методичних конференціях: «Психолого-педагогічні засади діяльності вчителя: історія, теорія, практика» (Херсон, 2011 р.) ; «Ціннісні пріоритети освіти: виклики XXI століття» (Луганськ, 2011 р.); «Запобігання насильству та екстремізму в молодіжному середовищі» (Херсон, 2011 р.); «Неперервна освіта: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (Чернівці, 2012р.); «Проблеми трудової і професійної підготовки XXI сторіччя» (Слов'янськ, 2012 р.); «Методологічні та методичні проблеми формування історичної пам'яті учнівської молоді» (Херсон, 2012 р.); «Виховання громадянина-патріота в педагогіці В.О.Сухомлинського та сучасній освітній практиці» (Кіровоград, 2012);

всеукраїнському науково-методичному семінарі: «Узагальнення досвіду впровадження проектно-технологічної діяльності в навчальний процес загальноосвітньої школи» (Глухів, 2012 р.);

обласних педагогічних читаннях: «Вірний науковій істині (до 115 річчя з дня народження Л.С. Виготського)» (Херсон, 2011 р.), «Ян Амос Коменський – великий педагог минулого (до 420-річчя від дня народження)» (Херсон, 2012);

міжвузівських (регіональних): «Психолого-педагогічні засади діяльності вчителя: історія, теорія, практика» (Херсон, 2010), «Науково-педагогічна діяльність Є. П. Голобородько, доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України»: (Херсон, 2010), «Морально-етичне виховання дітей та молоді у контексті сучасних глобалізаційних процесів» (Херсон, 2012).

Результати дослідження обговорювалися на звітних наукових конференціях, педагогічних читаннях та засіданнях кафедри педагогіки і психології Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти»; кафедри загальної психології та педагогіки і кафедри іноземних мов Харківського національного університету внутрішніх справ.

Публікації. Основний зміст дисертації висвітлено у 20 публікаціях (19 одноосібних), з них: 7 статей - у наукових фахових виданнях України і 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні, 11 - у збірниках наукових праць та матеріалів конференцій, 1 методичні рекомендації.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, 6 додатків, списку використаних джерел (234 найменування, з них 4 – іноземною мовою). Повний обсяг дисертації становить 238 сторінок, із них 177 - основний зміст роботи. У тексті міститься 3 таблиці і 4 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, представлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, визначено об'єкт, предмет і мету, сформульовано завдання, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію результатів дослідження та впровадження їх у практичну діяльність, наведено інформацію про публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні засади формування готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції МВС України до розв'язання конфліктних ситуацій»** схарактеризовано основні етапи розвитку уявлень про явище готовності до професійної діяльності; проаналізовано проблему готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктів та визначено її структуру; розглянуто типологію конфліктних ситуацій у роботі працівників служби дільничних інспекторів міліції МВС України; досліджено наявний стан готовності до вирішення майбутніми ДІМ професійних конфліктів, визначено критерії та рівні її сформованості, виокремлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх ДІМ до розв'язання конфліктних ситуацій у процесі фахової підготовки.

На основі ознайомлення із практичним аспектом діяльності ОВС проаналізовано наявні проблеми у професійній діяльності дільничних інспекторів міліції (низький рівень комунікативної компетентності, що позначається на ефективності взаємодії з громадянами; недостатня сформованість конфліктологічних умінь, необхідних для проведення профілактичної роботи з

населенням, аналізу звернень громадян, розв'язання сімейно-побутових конфліктів, ефективної взаємодії з представниками громадськості).

Серед осіб, з якими доводиться працювати дільничному інспектору міліції, є особливо небезпечні, що перебувають під адміністративним наглядом, раніше засуджені, засуджені умовно, а також неблагополучні сім'ї, п'яниці, наркомани і деякі категорії психічно хворих людей. Від них можна чекати вчинення опору працівникам органів внутрішніх справ з метою скоєння протиправних дій. Стосовно кожної такої особи дільничному інспектору міліції необхідно здійснювати комплекс організаційних і профілактичних заходів. Психолого-педагогічні знання, вміння та навички є необхідним елементом діяльності дільничних інспекторів міліції, який допомагає орієнтуватись у роботі з населенням, аналізувати оперативну обстановку на адміністративній дільниці, усувати сімейно-побутові конфлікти, професійно розглядати звернення громадян, активно взаємодіяти з представниками громадськості. Діяльність дільничного інспектора міліції потребує належної психологічної підготовки, яка сприятиме підвищенню ефективної взаємодії працівника служби ДІМ з громадянами.

Розглянуто типологію конфліктних ситуацій у роботі працівників служби дільничних інспекторів міліції МВС України, яка охоплює: внутрішньоособистісний, міжособистісний, конфлікт між особистістю і групою, міжгруповий конфлікт (М. Мексон); фактичний конфлікт, випадковий (умовний), усунутий конфлікт, невірно приписаний конфлікт, латентний (прихований), хибний конфлікт (О. Олійник). Конфліктні ситуації, що виникають у підрозділах ОВС та у роботі служби ДІМ, умовно поділяють на внутрішні - між начальником і підлеглими, працівниками - колегами; та зовнішні - між працівником міліції та громадянами, працівниками ОВС та представниками влади, інших правоохоронних структур, представниками громадських організацій тощо. За характером поведінки учасників конфлікту вирізняють природні та штучні конфлікти (О. Бандурка, В. Друзь).

На основі аналізу наукової літератури з питань конфліктів у діяльності ОВС конкретизовано зміст поняття «конфліктна ситуація у роботі дільничних інспекторів міліції» – ситуації, що виникають у процесі взаємодії працівників служби ДІМ з різними категоріями громадян та у процесі роботи в колективі. Вченими по-різному трактується поняття конфлікту: 1) як зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок, поглядів опонентів чи суб'єктів взаємодії. (А. Петровський, М. Ярошевський); 2) як біполярне явище - протистояння двох начал, яке виявляє себе в активності сторін, спрямованій на подолання суперечності (Н. Гришина); 3) як специфічна організованість діяльності, в якій суперечність утримується в процесі вирішення конфлікту (Б. Хасан); 4) як найбільш деструктивний спосіб розвитку та завершення значущих суперечностей, які виникають у процесі соціальної взаємодії (А. Анцупов, А. Шипілов); 5) як зіткнення різноспрямованих сил (цінностей, інтересів, поглядів, цілей, позицій) суб'єктів - сторін

взаємодії (Г. Ложкін, Н. Пов'якель); б) як вияв неузгодженості інтересів між двома або більшою кількістю сторін, коли кожна намагається зробити так, щоб була прийнята саме її позиція або цілі (І. Ващенко, С. Гіренко).

Зроблені висновки вказали на необхідність подальшого ґрунтовного дослідження готовності як педагогічної категорії, під якою ми розуміємо сукупність психологічних характеристик особистості, що забезпечують успішне виконання професійної діяльності, а також володіння необхідними знаннями та практичними навичками роботи у межах цієї діяльності.

Змістовно-структурний аналіз дав змогу встановити, що психолого-педагогічна категорія «готовність до розв'язання конфліктних ситуацій» є цілісною якістю особистості, яка характеризує її емоційно-вольову мобілізаційність у момент включення в ситуацію конфліктного характеру. Також цю категорію визначають як психологічне утворення, що зумовлює особливості професійної поведінки та діяльності в ситуації конфлікту (О. Анцупов, А. Шипілов). Це інтегрована якість, що охоплює сукупність конфліктологічних знань, умінь і навичок професійної діяльності, а також необхідних особистісних якостей, які сприяють попередженню міжособистісних зіткнень у різних ситуаціях професійної діяльності та належній організації діяльності служби ДІМ і кожного працівника зокрема.

Виокремлено такі компоненти готовності майбутніх ДІМ до розв'язання конфліктних ситуацій:

- мотиваційно-вольовий (сукупність мотивів, адекватних цілям і завданням службової діяльності, система особистісних емоційно-вольових характеристик, необхідних для попередження міжособистісних зіткнень у ситуаціях професійної діяльності),
- оцінно-орієнтаційний (система знань і практичних умінь, необхідних для вирішення конфліктних ситуацій у колективі та під час діяльності з охорони громадського порядку),
- операційний (сукупність умінь працівника служби ДІМ, які дозволяють здійснювати контроль за розвитком особистості й колективу в ситуації конфлікту, і навичок, що дають змогу вести переговори під час вирішення конфліктних ситуацій).

Готовність працівника ОВС України до розв'язання конфліктних ситуацій охоплює: професійну самосвідомість, ставлення до діяльності, мотиви, способи діяльності, здатність до практичної реалізації цих способів та професійно значущі якості особистості майбутнього міліціонера. Згадане психолого-педагогічне новоутворення формується значною мірою на основі позитивного ставлення фахівців до виконання своїх обов'язків, наявності відповідних рис характеру, здібностей та темпераменту, володіння необхідними знаннями, вміннями та навичками у галузі юридичної психології та конфліктології. Сформована готовність ДІМ до розв'язання конфліктних ситуацій є однією з найважливіших умов його успішної професійної діяльності.

З точки зору фахової підготовки працівників ОВС готовність до розв'язання конфліктних ситуацій має здатність розвиватися і може бути удосконалена за певних умов. Будучи стійким утворенням, готовність дає можливість досягати стабільних результатів у професійній діяльності.

З метою удосконалення підготовки курсантів до вирішення конфліктних ситуацій розроблено та визначено педагогічні умови освітнього процесу для успішного засвоєння майбутніми ДІМ необхідних знань, що забезпечать професійне розв'язання чи уникнення конфліктів у подальшій професійній діяльності. У вищому навчальному закладі МВС України необхідно створити таке навчально-виховне середовище, яке сприятиме формуванню особистості майбутнього працівника ОВС. Підґрунтям для створення такого середовища є активізація конфліктологічної підготовки у межах навчального процесу.

Педагогічними умовами, спрямованими на підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх ДІМ до розв'язання конфліктних ситуацій, є наступні:

1) *формування досвіду конструктивного вирішення конфліктних ситуацій*, що передбачає створення комфортного соціально-педагогічного середовища, забезпечення можливостей для розвитку рефлексивного ставлення курсантів до набутих професійних знань та практичних умінь; забезпечення високого рівня психолого-педагогічної компетентності науково-педагогічного складу й курсової ланки ВНЗ МВС; посилення уваги до виховної роботи та організації дозвілля курсантів;

2) *реалізація міжпредметних зв'язків дисциплін гуманітарного циклу з урахуванням конфліктологічної складової*: ця умова передбачає збагачення змісту підготовки майбутніх ДІМ спеціальними знаннями про сутність, структуру, функції конфлікту, механізми їх попередження та розв'язання; шляхами її упровадження виступають ділові та рольові ігри, тренінги, проблемні завдання, бесіди, робота кураторів, заняття у спортивних секціях тощо;

3) *забезпечення мотивації до конструктивного врегулювання й вирішення конфліктних ситуацій*: використання засобів підвищення компетентності курсантів у сфері вирішення конфліктів, що сприятиме формуванню конфліктологічної готовності (мотиваційно-вольового, оцінно-орієнтаційного та операційного компонентів); використання групових форм організації навчальної діяльності майбутніх ДІМ, основою якого є принципи активності, дотримання правил групової роботи та взаємодопомоги.

Професійна підготовка курсантів має бути спрямована на оволодіння знаннями про специфіку конфліктних ситуацій у майбутній професійній діяльності, технологіями, що сприятиме ефективному розв'язанню конфліктів та формуванню вмінь застосування набутих знань з урахуванням індивідуального підходу та характеру конфлікту.

Аналіз навчально-виховного процесу ВНЗ МВС України показав, що психолого-педагогічний аспект фахової підготовки ДІМ - це такий вид підготовки, який становить

організований процес, спрямований на формування і розвиток у курсантів системи знань, умінь та професійно значущих навичок, що забезпечують ефективне розв'язання професійних завдань, успішне подолання труднощів під час виконання службових обов'язків тощо.

Основним змістом всіх етапів підготовки майбутніх ДІМ до розв'язання конфліктних ситуацій є побудова у курсантів образу очікуваної ситуації, схеми дій у разі виникнення конфлікту, формування установки на ефективне розв'язання професійних завдань. Це передбачає засвоєння системи знань про умови виникнення та вияву різних типів конфлікту, закономірності їх розвитку, формування вмінь, що дають можливість проводити аналіз конфліктної ситуації, діагностувати конфліктну поведінку, прогнозувати її подальший розвиток та оперативно приймати рішення щодо вибору засобів впливу на конфліктну поведінку професійного оточення.

З метою впливу на формування готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій спеціально конструювалися і впроваджувалися у практику роботи ВНЗ МВС України педагогічні умови, які повинні забезпечувати ефективність такої підготовки.

У другому розділі **«Дослідно-експериментальна робота з формування готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій»** проаналізовано підходи щодо удосконалення змісту практичної підготовки майбутніх дільничних інспекторів міліції до роботи з конфліктами та здійснено оцінку їх ефективності; досліджено наявний стан готовності курсантів ВНЗ МВС України до розв'язання конфліктних ситуацій, визначено критерії та рівні її сформованості.

Для розробки діагностики оцінювання вищезазначеного особистісного утворення обґрунтовано наступні критерії готовності майбутніх ДІМ до розв'язання конфліктних ситуацій у процесі фахової підготовки: *мотиваційно-ціннісний* (спрямований на переконання дільничних інспекторів міліції у необхідності застосування технологій розв'язання конфліктів, прагнення до розширення конфліктологічних знань); *орієнтаційний* (передбачає наявність знань та умінь щодо професійного розв'язання конфліктів); *пізнавально-операційний* (характеризується вмінням майбутнього працівника служби ДІМ виявляти власні досягнення і недоліки у розв'язанні конфліктів під час професійної діяльності).

Показниками мотиваційно-ціннісного критерію є прагнення (мотивація) курсантів до досягнення мети, вмотивованість щодо активної життєвої позиції та соціального престижу. Показниками орієнтаційного критерію виступають оцінка курсантами власного рівня конфліктності та вміння орієнтуватися у ситуації конфлікту, визначення ступеня усвідомленості індивідуальної конфліктності. Показниками пізнавально-операційного критерію обрано усвідомлення майбутніми ДІМ механізмів вирішення конфліктів, здатність до ведення переговорів та розв'язання конфліктів.

Розглянуто всі можливі варіанти (64 випадки) поєднання рівнів критеріїв готовності майбутніх ДІМ до розв'язання конфліктних ситуацій, які в комплексі дали загальну характеристику низького, середнього достатнього та високого рівнів сформованості особистісного утворення.

З метою визначення відправних положень для удосконалення підготовки майбутніх дільничних інспекторів міліції МВС України до розв'язання конфліктних ситуацій нами було проведено констатувальний експеримент. Для проведення психолого-педагогічної діагностики підібрано психологічні тести, розроблено відповідний інструментарій, бланки анкет і опитувальників.

Рівень сформованості готовності до розв'язання конфліктних ситуацій обчислювався за допомогою методу математичного моделювання. Для статистичної обробки отриманих даних було застосовано комп'ютерну програму SPSS Statistics v.17,03 та критерію Колмогорова-Смірнова. Для надійності статистичної перевірки використано W-критерій Вілкоксона (Wilcoxon test) та критерій Краскела-Уоллеса.

Під час констатувального експерименту було визначено початковий стан сформованості конфліктологічної готовності курсантів. Кількість курсантів, задіяних на етапі констатувального експерименту, склала 491 особу. Результати констатувального експерименту засвідчили, що низький рівень готовності курсантів – майбутніх ДІМ до розв'язання складає 30,6%, середній – 38,7%, достатній – 26%, високий – 5,4%.

Для точності експериментальної перевірки рівня сформованості готовності майбутніх ДІМ до розв'язання конфліктних ситуацій досліджено компоненти готовності через систему критеріїв (мотиваційно-ціннісного, орієнтаційного та пізнавально-операційного). Це дало підстави для удосконалення навчально-виховного процесу в контексті предмета дослідження.

У межах дослідної перевірки ефективності роботи з формування конфліктологічної готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції було проведено формувальний експеримент. Цей етап педагогічного експерименту передбачав перевірку ефективності обґрунтованих педагогічних умов формування готовності курсантів до розв'язання конфліктних ситуацій. Позитивні зміни стали можливими завдяки реалізації визначених нами педагогічних умов. Упровадження першої педагогічної умови - *формування досвіду конструктивного вирішення конфліктних ситуацій* - передбачало роз'яснення ролі конфліктологічних знань та проведенні систематичного тестування з метою формування в курсантів готовності до переговорів в умовах конфлікту, тактики поведінки у конфліктній ситуації, виявлення схильності до конфліктності тощо. Ситуації, запропоновані у діагностичних методиках, передбачали опору на особистий досвід курсанта щодо поведінки у ситуації конфлікту. Подальше формування досвіду роботи з конфліктами відбувалося у межах вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу.

Друга педагогічна умова - *реалізація міжпредметних зв'язків дисциплін гуманітарного циклу з урахуванням конфліктологічної складової* - була забезпечена шляхом впровадження спецкурсу «Основи професійної комунікації» (у рамках вивчення іноземної мови професійного спрямування). Програму спецкурсу було побудовано з урахуванням здобутків психології, конфліктології, ділового мовлення та службової етики працівника ОВС. Її мета – забезпечити курсантів знаннями про прийоми врегулювання конфліктів та отримання інформації в умовах напруженої ситуації. Професійно забарвлене спілкування дозволяло курсантам усвідомлювати потенціал конфліктологічної культури як складової професіоналізму майбутнього правоохоронця.

Засобами реалізації третьої педагогічної умови - *забезпечення мотивації до конструктивного врегулювання конфліктних ситуацій* - слугувало систематичне проведення позааудиторної виховної роботи, орієнтованої на усвідомлення курсантами ролі конструктивної співпраці, взаємодопомоги у професійній діяльності (тематичні бесіди про життя працівників ОВС та професійні шляхи подолання конфліктних явищ у діяльності сучасного правоохоронця, розповіді ветеранів ОВС (під час проведення кураторських годин) як приклад професіоналізму, фільми за відповідною тематикою тощо). Поступово зміцнювалися мотиви, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю: прагнення присвятити себе служінню закону, успішно виконувати професійні обов'язки. Використання активних методів виховної роботи (тематичних бесід, дискусій, ділових та рольових ігор тощо) проводилося з урахуванням індивідуальних особливостей курсантів та особливостей їхньої майбутньої діяльності.

Після завершення формуального експерименту вивчалася динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції МВС України до розв'язання конфліктних ситуацій. За результатами підсумкових зрізів виявлено зростання ступеня сформованості конфліктологічної готовності курсантів.

Отримані дані формуального етапу експерименту показують, що найбільші позитивні зміни відбулися в експериментальних групах на низькому (27,0%) та високому (25,7%) та в контрольних групах на низькому рівні (24,2%) та на достатньому (18,2%).

Таблиця

Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції МВС України до розв'язання конфліктних ситуацій

Рівні	На початку формуального експерименту (констатувальний зріз)		Після завершення формуального експерименту		Δ, %		δ, %
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	
Високий	(5,4 %)	(5,4%)	(13,7%)	(31,1%)	8,3	25,7	17,4
Достатній	(28,4 %)	(21,6%)	(46,6)	(41,9%)	18,2	20,3	2,1
Середній	(35,1 %)	(41,9%)	(34,2%)	(21,6%)	- 0,9	- 20,3	19,4
Низький	(29,7 %)	(31,1%)	(5,5%)	(4,1%)	- 24,2	- 27,0	2,8

Загалом, найбільша різниця за результатами формувального експерименту спостерігається між контрольними та експериментальними групами на середньому (19,4%) та високому (17,4%) рівнях.

Проведене дослідження та отримані результати надали підстави зробити такі **висновки**:

1. Аналіз проблеми в теоретичному аспекті та практичному вимірі показав, що використання здобутків конфліктології у системі фахової підготовки майбутніх дільничних інспекторів міліції МВС України виступає одним із першорядних завдань сучасної педагогічної науки у сфері діяльності ОВС. Вивчення філософської, юридичної літератури, психолого-педагогічних джерел з проблем підготовки фахівців ОВС дало можливість встановити необхідність удосконалення системи професійної підготовки у ВНЗ МВС України, зокрема, через використання знань із конфліктології у практичній діяльності майбутніх дільничних інспекторів міліції.

У процесі дослідження проведено огляд та аналіз підходів до тлумачення поняття «готовність до розв'язання конфліктних ситуацій» та сутність цього психолого-педагогічного явища. З'ясовано, що конфліктологічна готовність становить складне за змістом психолого-педагогічне утворення особистості та має динамічну структуру; його розгляд здійснюється шляхом усебічного аналізу та з урахуванням різних позицій. Конкретизовано зміст категорії «формування готовності майбутніх ДІМ до розв'язання конфліктних ситуацій» через поняття «професійна підготовка» та «навчально-виховна робота».

Навчально-виховну роботу ВНЗ МВС України визначено як цілеспрямовану, узгоджену діяльність науково-педагогічних працівників та курсового і начальницького складу, зорієнтовану на створення позитивного освітньо-культурного середовища, організацію спільної діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу, що має на меті формування професійних орієнтацій на засадах конструктивної взаємодії та дотримання вимог професійної етики майбутнього працівника ОВС. Професійну підготовку у ВНЗ МВС України розглянуто як багатоаспектний процес набуття навичок, необхідних для вирішення завдань правоохоронної діяльності з урахуванням специфіки виконуваних завдань та ситуацій. Готовність до розв'язання конфліктних ситуацій у контексті професійної підготовки визначено як сукупність компонентів (мотиваційно-вольового, оцінно-орієнтаційного та операційного) і відповідних критеріїв їх розвитку (мотиваційно-ціннісного, орієнтаційного та пізнавально-операційного), що забезпечують успішне виконання службових завдань майбутніми працівниками служби ДІМ на засадах партнерства і конструктивної співпраці.

Поняття «готовність до розв'язання конфліктних ситуацій», трактуємо як цілісну систему, що поєднує сукупність взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів, які виявляються у спрямованості до безконфліктної діяльності, усвідомленості її значущості та визначаються достатнім рівнем знань, умінь для успішного подолання конфліктів з подальшим аналізом та

корекцією результатів. На основі теоретичних знань про конфлікти у правоохоронній діяльності розроблено діагностичний інструментарій для визначення рівня конфліктності майбутніх працівників служби ДІМ з метою підвищення рівня конфліктологічної готовності.

2. У процесі науково-педагогічного пошуку обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови, необхідні для ефективного формування готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій. До них віднесено: *формування досвіду конструктивного вирішення конфліктних ситуацій*, що передбачає створення комфортного соціально-педагогічного середовища, забезпечення можливостей для розвитку рефлексивного ставлення курсантів до набутих професійних знань та практичних умінь; забезпечення високого рівня психолого-педагогічної компетентності науково-педагогічного складу й курсової ланки ВНЗ МВС; посилення уваги до виховної роботи та організації дозвілля курсантів; *міжпредметні зв'язки дисциплін гуманітарного циклу з урахуванням конфліктологічної складової*, що вимагає збагачення змісту підготовки майбутніх ДІМ фаховими знаннями про сутність, структуру, функції конфліктів та механізми їх попередження й розв'язання; шляхами реалізації цієї умови виступають ділові та рольові ігри, тренінги, проблемні педагогічні завдання, бесіди, робота кураторів, заняття у спортивних секціях тощо. Остання умова - *забезпечення мотивації до конструктивного врегулювання конфліктних ситуацій* - зумовлює застосування засобів розвитку в курсантів компетентності у сфері вирішення конфліктів, що сприятиме формуванню конфліктологічної готовності (мотиваційно-вольового, оцінно-орієнтаційного та операційного компонентів); використання групових форм організації навчальної діяльності майбутніх працівників служби ДІМ, основою яких є принципи активності, дотримання правил групової роботи та взаємодопомоги. З урахуванням визначених педагогічних умов було розроблено й упроваджено в навчально-виховний процес методичні рекомендації для діагностики рівня готовності працівників служби ДІМ МВС України до розв'язання конфліктних ситуацій та програму спецкурсу, зорієнтованого на підвищення рівня готовності до розв'язання конфліктів у процесі спілкування.

3. У дисертації розроблено критерії готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій: мотиваційно-ціннісний, орієнтаційний та пізнавально-операційний. Ці критерії об'єднують окремі професійно важливі психологічні здібності та параметри психічних процесів особистості майбутнього працівника служби ДІМ. Відповідно до показників кожного критерію визначено чотири рівні конфліктологічної готовності: низький, середній, достатній, високий.

4. Реалізація педагогічних умов здійснювалася за допомогою засобів та методів психолого-педагогічного впливу. У виокремлених педагогічних умовах враховано об'єктивні (цінності суспільства, імідж правоохоронних органів, спрямованість середовища ВНЗ МВС) та суб'єктивні (психологічний клімат навчального закладу, психологічна культура, виховна робота, тип взаємодії

суб'єктів навчання, забезпечення взаємодопомоги) чинники фахової підготовки. Результат професійної підготовки визначається внутрішнім та зовнішнім потенціалом особистості майбутнього працівника служби ДІМ, найбільш важливими показниками якого є: практична підготовленість, висока мотивація до оволодіння психолого-педагогічними та конфліктологічними знаннями, сприятливий психологічний клімат в процесі навчання у ВНЗ МВС.

Отримані результати педагогічного експерименту показують зростання рівня сформованості конфліктологічної готовності курсантів експериментальних груп (ЕГ) відносно курсантів контрольних груп (КГ). Це надало підстави для висновку, що професійна підготовка до розв'язання конфліктних ситуацій, організована з урахуванням запроваджених педагогічних умов, є ефективною, а результат підготовки за визначених умов - оптимальним.

Проведене дослідження з питання підвищення рівня готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції МВС України до розв'язання конфліктних ситуацій у контексті фахової підготовки не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. До подальших напрямів досліджень вважаємо за доцільне віднести наступні: реалізація конфліктологічної підготовки у процесі підвищення кваліфікації працівників служби дільничних інспекторів МВС України, вивчення зарубіжного досвіду з означеної проблеми.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано

основні наукові результати дисертації

1. Лазарева В. В. Готовність майбутніх дільничних інспекторів МВС до професійної діяльності та шляхи її формування / Вікторія Лазарева // Вісник Луганського національного університету. – Луганськ, 2011. - Випуск № 20 (231). - С. 196 - 201.

2. Лазарева В. В. Проблема формування творчої особистості у процесі фахової підготовки дільничних інспекторів міліції / Вікторія Лазарева // Вісник Прикарпатського університету. - Івано-Франківськ, 2011. - Вип. XL. Ч. 3. (Серія: Педагогічні науки). - С. 114-116.

3. Лазарева В. В. Об'єктивні та суб'єктивні фактори формування готовності майбутніх дільничних інспекторів МВС України до вирішення конфліктів / Вікторія Лазарева // Проблеми трудової і професійної підготовки : наук-метод. збірник / Відповід. ред. і укл. В. В. Стешенко. - Слов'янськ : СДПУ, 2012. – Вип. 17. – Т.1. – С. 269 - 275.

4. Лазарева В. В. Метод проектів як засіб формування готовності курсантів відомчих закладів освіти до розв'язання конфліктів (на матеріалі вивчення іноземної мови) / Вікторія Лазарева // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: збірник наукових праць / Редкол. О. І. Курок (відп. ред.) [та ін.] - Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. - Випуск. 21. (Серія: Педагогічні науки) - С. 63 - 66.

5. Лазарева В. В. Психолого-педагогічні засади формування готовності до вирішення конфліктних ситуацій майбутніми дільничними інспекторами міліції / Вікторія Лазарева // Педагогічний альманах : збірник наукових праць / Редкол. В.В.Кузьменко та ін.- Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – Випуск 12. - С.123 – 126.

6. Лазарева В. В. Моделювання процесу готовності майбутніх дільничних інспекторів МВС України до розв'язання конфліктів. / Вікторія Лазарева // Педагогічний альманах: збірник наукових праць / Редкол. В.В.Кузьменко та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – Випуск 16. - С. 148 - 152.

7. Lazareva V. V. Criteria for readiness of future Ukrainian MIA District Inspectors to conflict solution / Вікторія Лазарева // Педагогічний альманах: збірник наукових праць / Редкол. В. В. Кузьменко та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. – Випуск 17. - С. 152-156.

8. Lazareva V. V. Educational conditions for forming the conflictological readiness of future district inspectors of MIA / Victoria Lazareva // Наука в современном мире: сборник научных докладов. (29.05.2013 - 31.05.2013.) - Часть 3/1. - Лодзь. - 2013. - С. 34 - 38.

Наукові праці апробаційного характеру

9. Лазарева В. В. Ідеї Є. П. Голобородько у контексті мовної підготовки курсантів МВС України / Вікторія Лазарева // Матеріали Регіональної науково-практичної конференції «Науково-педагогічна діяльність Є. П. Голобородько, доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України» (Херсон, 24 вересня 2010 р.). - Херсон : РІПО, 2010. –С.124- 127.

10. Лазарева В. В. Підготовка викладача ВНЗ до уміння розв'язувати конфліктні ситуації у майбутній професійній діяльності / Вікторія Лазарева // Матеріали Першої регіональної науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні засади діяльності вчителя: історія, теорія, практика» (Херсон, 23 листопада 2010 р.). – Херсон : РІПО, 2010. – С. 76 – 80.

11. Лазарева В. В. Психолого-педагогічні засади формування готовності до вирішення конфліктних ситуацій майбутніми дільничними інспекторами міліції / Вікторія Лазарева // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Запобігання насильству та екстремізму в молодіжному середовищі» (Херсон, 15 березня 2011 р.). - Херсон: РІПО, 2011. – С. 126-128.

12. Лазарева В. В. Підготовка викладача спеціалізованого вищого навчального закладу до вирішення конфліктних ситуацій у процесі педагогічної діяльності / Вікторія Лазарева // матеріали I Всеукраїнської науково-методичної конференції «Психолого-педагогічні засади діяльності вчителя: історія, теорія, практика» (Херсон, 21-22 листопада, 2011 р.). - Херсон : РІПО, 2011. - С. 210 - 214., Всеукраїнських педагогічних читань «Ян Амос Коменський – великий педагог

минулого» (Херсон, 27 березня 2012 р.). - Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. –С. 41 - 43.

13. Лазарева В. В. Конфліктна ситуація як ефективний метод морального виховання майбутніх дільничних інспекторів міліції / Вікторія Лазарева // Матеріали обласної науково-методичної конференції «Морально-етичне виховання дітей та молоді у контексті сучасних глобалізаційних процесів» (Херсон, 24 квітня 2012р). –Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. –С. 119 - 122.

14. Лазарева В. В. Роль професійної мотивації в формуванні готовності будущих участкових инспекторов милиции к разрешению конфликтов / Виктория Лазарева // Современное школьное образование: сборник статей III Всероссийских Вахтеровских чтений «Федеральные государственные образовательные стандарты: проблемы и перспективы внедрения»: (Арзамас, 25-26 января 2013 г.). - Арзамас: АГПИ, 2013. –Выпуск 6. – С. 289 - 292.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати

15. Лазарева В. В. Становлення професійної майстерності курсантів МВС при вивченні дисциплін мовного циклу / Вікторія Лазарева // Таврійський вісник освіти: збірник наукових праць. – Херсон, 2010. – №3. – С. 130–136.

16. Лазарева В. В. Міжособистісний конфлікт як психолого-педагогічне явище / Вікторія Лазарева // Таврійський вісник освіти : збірник наукових праць. – Херсон, 2011. – №1. – С. 130–136.

17. Кузьменко В. В. Формування та діагностика готовності дільничних інспекторів МВС до розв’язання конфліктних ситуацій : методичні рекомендації / В. В. Кузьменко, В. В. Лазарева. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – 35 с.

АНОТАЦІЇ

Лазарева В.В. Формування готовності майбутніх дільничних інспекторів МВС до розв’язання конфліктних ситуацій у процесі фахової підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України. – Тернопіль, 2013.

Дисертація присвячена проблемі формування готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції МВС України до розв’язання конфліктних ситуацій у процесі фахової підготовки.

Розкрито сутність конфліктологічної готовності у контексті професійної підготовки, визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв’язання конфліктних ситуацій, критерії та показники рівнів

сформованості їх готовності до роботи з конфліктами; розроблено програму спецкурсу з урахуванням конфліктологічної складової фахової підготовки. Конкретизовано поняття «готовність дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій», типологію конфліктних ситуацій у роботі дільничних інспекторів міліції, визначено їх характерні ознаки (емоційність – латентність, статичність – динамічність, активність – пасивність, конструктивізм – деструктивізм та ін.). Розглянуто зміст підготовки майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій через уточнення механізмів діагностики та системи виховного впливу в межах запроваджених педагогічних умов.

Ключові слова: майбутній дільничний інспектор міліції, готовність до розв'язання конфліктних ситуацій, фахова підготовка, педагогічні умови формування готовності до розв'язання конфліктних ситуацій.

Лазарева В.В. Формирование готовности будущих участковых инспекторов МВД к решению конфликтных ситуаций в процессе профессиональной подготовки. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 - теория и методика профессионального образования. - Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины. - Тернополь, 2013.

Диссертация посвящена проблеме формирования готовности будущих участковых инспекторов милиции МВД Украины к решению конфликтных ситуаций в процессе профессиональной подготовки.

Раскрыта сущность конфликтологической готовности в контексте профессиональной подготовки, определены и научно обоснованы педагогические условия формирования готовности будущих участковых инспекторов милиции к решению конфликтных ситуаций, критерии и показатели уровней сформированности их готовности к работе с конфликтами; разработана программа спецкурса с учетом конфликтологической составляющей профессиональной подготовки. Конкретизирована сущность понятия «готовность участковых инспекторов милиции к решению конфликтных ситуаций», типология конфликтных ситуаций в работе участковых инспекторов милиции, определены их характерные признаки (эмоциональность–латентность, статичность–динамичность, активность–пассивность, конструктивизм–деструктивизм и др.). Рассмотрено содержание подготовки будущих участковых инспекторов милиции к решению конфликтных ситуаций путем уточнения механизмов диагностики и системы воспитательного воздействия в пределах внедренных педагогических условий.

Ключевые слова : будущий участковый инспектор милиции, готовность к решению конфликтных ситуаций, профессиональная подготовка, педагогические условия формирования готовности к решению конфликтных ситуаций.

Lazareva V.V. Formation of would-be district militiamans' readiness for conflict resolution in the course of their professional training. – Manuscript.

Scientific thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in the speciality 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ministry of education and science of Ukraine, Ternopil, 2013.

The dissertation is dedicated to the research of theoretical and practical grounds of the system of professional training of would-be district militia inspectors of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the context of their readiness to conflict resolution. Research approaches of foreign and native scientists as to the problem of professional training of would-be law enforcement official have been revealed.

The dissertation investigates the main stages and scientific approaches to the concept of readiness, contemplates the typology of conflict situations in the activity of district militia Department personnel and scrutinizes the present state of would-be district militia inspectors to professional conflict solution. The components and criteria of readiness mentioned are defined. Educational conditions of would-be militiamans' conflictological readiness in the course of professional training are worked out and theoretically substantiated.

Types of professional duties of militia officers that determine the requirements for the professional training have been analyzed.

On the basis of law enforcement practical activities the current problems in the professional activities of district militia inspectors are considered.

Professional qualification characteristics of would-be law enforcement officials, the job description of district inspector of militia that reflects the goals and results of professional training in Ukraine have been investigated.

The main structural components of readiness of would-be law enforcement officials are as following: motivational and volitional estimate-orientation and operational, that is. synthesis of academic, personal and psychological, communication and management skills and experience, temperament, character, personal orientation, criteria for their evaluation (personal motivation to active position, the desire to interact with the environment, ability to navigate in conflict situations, the perception of the conflict as a means of problem solving, possession of conflict resolution mechanisms). The criteria for

would-be district inspector of militia readiness to conflict resolution are grounded (motivational and axiological, orientational, cognitive-operational).

The educational conditions aimed at increasing the effectiveness of would-be district militia inspectors of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine to resolve conflicts through the professional training system are as follows: formation of the constructive conflict resolution experience, which implies creation of comfort social and educational environment; inter-subject communications of humanitarian subjects regard to conflictological component; supporting of motivation to constructive conflict reconciliation.

A set of techniques was selected and number of measures was taken to secure implementation of the mentioned educational conditions. The entry level of cadets' conflictological readiness has been explored.

Peculiarities of content, organization, forms and methods of professional training of would-be district militia inspectors of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine within the departmental educational establishments have been scrutinized.

Would-be district militia inspectors' professional training should be focused on mastering the knowledge about the features of conflict situations in their future activities, technologies that contribute to effective conflict resolution, skills and applications based on individual approach and the nature of conflict.

Analysis of the educational process of departmental educational establishments in Ukraine showed that professional psychological and educational training of district militia inspector is a type of training that is organized by a process aimed at forming and development of the cadets' knowledge and professional skills important to ensure effective resolution of difficulties, successful coping during performance of professional duties and so on.

The main content of all phases of district militia inspector professional training to conflict resolution is to build the image of the expected situation, schemes of action in case of a conflict, forming an effective solution to installing professional tasks. It involves the assimilation of knowledge about the conditions of expression and different types of conflicts, development of abilities that enable an analysis of the conflict situation, diagnose conflict behavior and predict its further development and make rapid decisions concerning means of influence the professional surrounding upon conflict behavior.

The effectiveness of inculcated educational conditions of conflictological readiness of departmental educational institutions cadets, diagnostic methods of forming their readiness to resolve conflicts have been scientifically substantiated and experimentally tested.

Key words: would-be district inspector of militia, readiness for conflict resolution, professional training, educational conditions of readiness for conflict resolution.

Підписано до друку 16.09.2013 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 09/13/4-6

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Кривоноса, 2б,
Тел. 8 (0352) 40-08-12
8 (0352) 40-00-63

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФО Осадца Ю.В.